

ВІДГУК

офіційного опонента –

доктора педагогічних наук, професора Довгої Тетяни Яківни
на дисертацію **Дімоглової Ольги Володимирівни** на тему **«Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами

В умовах інтенсифікації ринку праці актуалізується потреба в висококваліфікованих та конкурентоздатних фахівцях з вищою освітою, у зв'язку з чим значно посилюється відповідальність закладів освіти перед українським соціумом щодо підготовки майбутніх фахівців для різних галузей народного господарства і, зокрема, формування в них професійного іміджу.

Саме тому набуває важливого значення підготовка майбутніх суднових механіків морського транспорту, здатних здійснювати пошуки нових, конструктивних шляхів для розв'язання професійних завдань в умовах сучасного цифрового й полікультурного соціуму. У зв'язку з цим, виникає необхідність у застосуванні інноваційних підходів до формування професійного іміджу в майбутніх суднових механіків на етапі здобуття ними першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Таким чином, дисертаційне дослідження Дімоглової Ольги Володимирівни «Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту» якраз на часі, адже воно цілком відповідає актуальним запитам розвитку морської галузі в Україні – його авторкою зроблено спробу виокремити й упровадити в систему вищої морської освіти педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків у процесі бакалаврської підготовки. На думку дослідниці, запропоновані умови не лише забезпечують ефективність формування професійного іміджу, але й суттєво впливають на розвиток

професійної компетентності та конкурентоздатності у фахівців морського транспорту.

Результати проведеного здобувачкою теоретичного аналізу класичних наукових праць у галузі іміджології та сучасних наукових розвідок з проблем фахового іміджу дали змогу встановити, що наразі окремого комплексного педагогічного дослідження проблеми формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту в Україні не проводилось, що підтвердило своєчасність та актуальність даної дисертаційної роботи.

Варто відзначити, що актуальність дослідження О. В. Дімоглової зумовлена низкою суперечностей, які, на думку авторки, виникають між підвищеними вимогами Міжнародної морської організації (ІМО) до професійної підготовки фахівців морського транспорту і недостатнім рівнем сформованості професійного іміджу вітчизняних моряків; змістом підготовки конкурентоздатних суднових механіків та недостатнім навчально-методичним розробленням цього напрямку у вітчизняних закладах вищої морської освіти; фаховою діяльністю суднових механіків у багатонаціональних екіпажах морського транспорту і недостатньою обґрунтованістю педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться у дисертації

На підставі аналізу наукової літератури з проблеми, особистого досвіду роботи дисертантки в закладі вищої морської освіти та результатів проведеного експериментального дослідження *уперше конкретизовано* сутність і структуру поняття «професійний імідж суднового механіка морського транспорту»; *розроблено модель* як педагогічну систему формування професійного іміджу майбутнього суднового механіка, що відображає взаємодію основних блоків: методологічного, суб'єкт-суб'єктного, змістового, діяльнісного, діагностувально-результативного. Запропонована модель презентує педагогічні механізми іміджевої підготовки морських фахівців з дотриманням міжнародних вимог та послідовності етапів: підготовчого, технологічного, результативно-корекційного; *визначено* критерії сформованості професійного іміджу майбутніх суднових механіків, (професійно-мотиваційний, когнітивний,

операційний, іміджево-поведінковий) та показники, які уможливили діагностування за рівнями сформованості професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту: низьким; середнім; високим.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Результати аналізу тексту дисертаційного дослідження свідчать, що авторка добре розуміється на теорії, методах дослідження проблемної ситуації, яку досліджує. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечено наступними позиціями:

– структура роботи відзначається логічною продуманістю, збалансованістю складових частин і підпорядкована реалізації основних завдань, що сприяло досягненню поставленої мети;

– правильно обрані об'єкт, предмет, мета дослідження, що дозволило чітко визначити завдання, виконати їх у повному обсязі, про що свідчать отримані результати та сформульовані висновки;

– використання широкої бази використаних джерел за темою дисертації (307 найменувань, із них 13 – іноземною мовою), що свідчить про всебічний аналіз авторкою досліджуваної проблеми;

– створення належної теоретико-методологічної бази, відповідність предметної спрямованості дисертаційного дослідження сучасним уявленням про зміст та призначення досліджень у формуванні професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту.

Таким чином, у дисертаційній роботі Дімоглової О. В. докладно й доказово розкриваються вихідні науково-теоретичні положення, що визначають позицію авторки. Здобувачкою чітко визначено нормативну базу, методологічні та теоретичні основи науково-педагогічного пошуку та виконано дослідження, яке проводилося упродовж 2017–2021 років.

Робота пройшла широку апробацію – її результати оприлюднено на конференціях різного рівня та всебічно висвітлено в низці наукових праць, число яких значно перевищує необхідний мінімум: це 9 наукових статей у

вітчизняних фахових виданнях України в галузі педагогіки, 1 стаття у періодичному зарубіжному науковому виданні, 1 стаття у науковому виданні, що індексується в міжнародній наукометричній базі даних Scopus, та 16 публікацій у матеріалах наукових конференцій. Суттєво, що дисертанткою розроблено та реалізовано в освітньому процесі авторський курс – «Основи професійного іміджу суднових механіків морського транспорту».

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Ознайомлення зі змістом роботи, основними публікаціями дозволяє визнати, що дисертація О. В. Дімоглової є комплексним дослідженням, у якому вперше теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту (цілеспрямоване мотивування здобувачів освіти до формування професійного іміджу; педагогічне моделювання формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту; доповнення змісту навчальних дисциплін, які забезпечують формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків згідно з Конвенцією ПДНВ; застосування коуч-технологій для формування професійного іміджу судового механіка морського транспорту в інноваційно-освітньому середовищі); спроектовано модель формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків у процесі професійної підготовки, що виконує інформаційно-прогностичну функцію і уможливорює динаміку підвищення якості застосування набутих знань і вмінь у професійній діяльності; удосконалено структурно-компонентний склад поняття «професійний імідж майбутнього судового механіка», формування якого полягає в конкретизації та доповненні його змісту ціннісними настановами суднових механіків в професійній діяльності та їх адаптацією у багатонаціональному екіпажі морського судна як головного чинника конкурентоспроможності на морському ринку праці; удосконалено діагностувальний інструментарій дослідження формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків за такими критеріями і показниками їх прояву, як-от: *професійно-мотиваційний* (професійні якості, професійна вмотивованість до розв'язання інженерних проблем у критичних ситуаціях,

налаштованість до самоформування як майбутнього суднового механіка морського транспорту); *когнітивний* (критичне мислення, здатність генерувати ідеї, образність, комунікативні та лідерські навички та вміння); *операційний* (іншомовні навички та вміння, інформаційні навички та вміння в експлуатації ДВЗ, навички та вміння в основах життєдіяльності в суднових багатонаціональних екіпажах, уміння використовувати набуті «Soft skills» та «Hard skills» у професійному середовищі); *іміджево-поведінковий* (наукова ерудиція в питаннях морської інженерії, орієнтація в інформаційному просторі, подолання мовного та мовленнєвого бар'єрів, формування спеціальної компетентності згідно з Кодексом ПДНВ, здатність до самопрезентації), а також надано характеристику рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх суднових механіків (низького, середнього, високого).

Усе зазначене вище має важливе теоретичне та практичне значення як для професійної педагогіки в цілому, так і для споріднених наукових галузей.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам

Дисертаційна робота Дімоглової О. В. чітко структурована (має три самостійні розділи), відзначається цілісністю та логічністю викладу матеріалу. Дисертантка переконливо обґрунтувала вибір теми, її актуальність, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет та методи, виокремила наукову новизну та практичну значущість дослідження. Робота містить додатки – вони доповнюють і конкретизують теоретичні положення роботи та характеризують творчий підхід дослідниці до розроблення обраної теми дослідження.

У першому розділі дисертації – *«Теоретичні засади формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту»* – особливо цінним, на нашу думку, є те, що дисертанткою розкрито сутність професійного іміджу як предмету наукових досліджень, встановлено іміджеві особливості підготовленості майбутніх суднових механіків, надано змістову характеристику професійно-іміджевої підготовки майбутніх суднових механіків у закладах морської освіти.

Авторкою конкретизовано сутність і структуру поняття «професійний імідж суднового механіка морського транспорту». На думку здобувачки – *це професійний рівень фахівця, що формується й відтворюється у процесі професійної діяльності та максимально забезпечує реалізацію основної мети майбутніх суднових механіків морського транспорту щодо кар'єрного зростання.*

Дімогловою О. В. визначено, що структура професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту включає: *мотиваційно-цільовий компонент* (професійна вмотивованість, задоволення матеріальних потреб, мотив до досягнення іміджу, налаштованість на побудову конкурентоспроможності та взаємовідносин у судновому екіпажі); *змістовий компонент* (знання сучасних інформаційних технологій, знання з англійської мови у фаховій діяльності, знання основ життєдіяльності у суднових багатонаціональних екіпажах, знання «Soft skills» та «Hard skills» у професійному середовищі); *комунікативно-діяльнісний компонент* (володіння сучасними інформаційними технологіями; вміння спілкуватися та самопрезентувати себе при працевлаштуванні, прояв креативних здатностей, самовдосконалення та формування наукової ерудиції у питаннях морської інженерії; вміння використовувати набуті «Soft skills» та «Hard skills» у професійному середовищі); *рефлексивний компонент* (аналіз та оцінювання власної професійної діяльності (самодіагностування), здатність корегувати власні недоліки, актуалізація базових професійних знань курсантами для посадового зростання).

У другому розділі – *«Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків у процесі фахової підготовки»* – авторкою представлено загальну методика дисертаційного дослідження.

Важливо, що дисертанткою визначено педагогічні принципи й методологічні підходи, які використовувались під час дослідження, обґрунтовано педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків, розкрито сутність кожної педагогічної умови і конкретизовано шляхи їх реалізації. Вагомим науковим здобутком також

вважаємо представлену в дисертації модель формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків, що виконує інформаційно-прогностичну функцію і уможлиблює позитивну динаміку рівнів сформованості в них фахового іміджу.

У третьому розділі – *«Експериментальна перевірка педагогічних умов формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту»* – дослідницею з'ясовано стан сформованості професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту з урахуванням його структурних компонентів. Задля цього було запропоновано чотири основні критерії сформованості професійного іміджу майбутніх суднових механіків – *професійно-мотиваційний, когнітивний, операційний, іміджево-поведінковий*. До кожного критерію було визначено сукупність показників, які враховувалися при діагностуванні сформованості досліджуваного конструкту у майбутніх суднових механіків.

На формувальному етапі експерименту було проведене оцінювання рівнів сформованості професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту. Оцінка проводилася за вищезазначеними критеріями відповідно до означених рівнів сформованості – низького, середнього та високого.

Встановлено, що до початку проведення експериментальної роботи відмінності в показниках рівнів сформованості професійного іміджу в експериментальній та контрольній групах були незначними. Після проведення експерименту в обох групах було зафіксовано позитивну динаміку, однак у експериментальній групі результати були більш помітними: високий рівень продемонстрували 31% респондентів (було 13%), середній – 39,1% (було 19%), низький – 29,9% (було 68%). У контрольній групі високого рівня досягли 20% (було 16%), середнього – 32% (було 24%), низького – 48 (було – 60,0%).

Таким чином, результати формувального етапу, їх статистичний аналіз з використанням критерію Пірсона (χ^2) засвідчили переваги експериментальної групи над контрольною, що підтвердило ефективність теоретично обґрунтованих та експериментально перевірених педагогічних умов та їх

реалізації для формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

Аналіз дисертації та наукових публікацій О. В. Дімоглової не дає підстав констатувати допущення нею порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). Зокрема, дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, тверджень, відомостей.

Водночас, разом із загальною позитивною оцінкою наукових здобутків дисертантки вважаємо за доцільне висловити певні зауваження та побажання в контексті наукової дискусії:

1. Оскільки дисертаційне дослідження О. В. Дімоглової «Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту» є першим вітчизняним дослідженням такого фахового спрямування, вважаємо за доцільне показати його ідейні витoki, а саме: представити у вигляді таблиці тематику дисертаційних досліджень, проведених у попередні роки (Герганов Л. Д., Глікман С. В., Дендеренко О. О., Смірнов С. В., Сокол І. В., Сотер М. В., Тимофєєва О. Я. та ін.) і присвячених проблемі формування професійної компетентності фахівців морського транспорту, яку дисертантка слушно обрала за основу для формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків.

2. У зв'язку з тим, що значна увага в дисертації приділяється формуванню іншомовної та полікультурної компетентності, що є необхідним компонентом професійного іміджу членів інтернаціонального екіпажу морського судна, радимо звернути більше уваги на формування таких змістових аспектів іміджу як мовленнєвий та комунікативний на заняттях з іноземної мови.

3. З метою формування професійного іміджу вважаємо доречним залучення іміджевого потенціалу позааудиторної навчальної роботи, яка реалізується у формі наукових курсантських гуртків. Однак, з нашого погляду, дисертантка не повною мірою використовує можливості гурткових занять, в ході яких можна більш детально розкрити окремі аспекти іміджу:

«Професійний вигляд курсанта» (візуальний імідж), «Професійна поведінка суднового механіка» (поведінковий імідж) тощо.

4. В ході реалізації запропонованих педагогічних умов рекомендуємо орієнтувати курсантів на неперервний характер процесу формування професійного іміджу, який не обмежується ступеневим навчанням у закладі вищої морської освіти, а продовжується в подальшій професійній діяльності завдяки активізації особистісних самопроцесів – самоосвіти, самовиховання, самоорганізації, самоактуалізації, самоідентифікації, самоіміджування, самопрезентації, саморефлексії тощо.

5. Згідно з авторським визначенням О. В. Дімоглової, «професійний імідж майбутнього суднового механіка – це професійний рівень фахівця, що формується й відтворюється у процесі фахової діяльності та максимально забезпечує основну мету особистості щодо *кар'єрного зростання*». На нашу думку, стратегічною метою особистості фахівця є більш широке поняття – *професійна успішність*, яке поєднує в собі професійну компетентність та професійний імідж – саме вони забезпечують сходження людини до висот професіоналізму, якості результатів праці, самореалізацію в професійній діяльності і набуття на цій основі визнання людьми.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії»

У цілому, дисертаційна робота Дімоглової Ольги Володимирівни є самостійною і цілком завершеною працею; характеризується актуальністю, науковою новизною, практичною значущістю; містить значні наукові доробки, нові, раніше незахищені наукові положення й обґрунтовані висновки.

Висловлені зауваження та побажання носять, в основному, дискусійний характер, а тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Порушень академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях О. В. Дімоглової не виявлено.

Аналіз дисертації та наукових праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота на тему «Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх суднових механіків морського транспорту» відповідає

вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44), а також наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019), а її авторка – Дімоглова Ольга Володимирівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

професор кафедри дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка,
доктор педагогічних наук, професор

Т. Я. ДОВГА